

ÜHISKONDLIKULT VAJALIKEST TÖÖKULUDEST JA HINDADE FUNKTSIOONIDEST KAASAJA TINGIMUSTES

H. Määr

Majandusküberneetika ja statistika kateeder

Ühiskondlikult vajalikud töökulud näitavad, kui palju ühiskond mingite toodete ja tooterühmade tootmiseks, ringluseks ja ka kasutamiseks tööd kulutab, ehk teiste sõnadega — milline on nende toodete täielik rahvamajanduslik töömahukus. Ühiskondlikult vajalike kulude all mõistetakse majanduslikult põhjendatud kulutusi kaasaja keskmistes töötingimustes — keskmise tootmistehnika, -tehnoloogia, tootmise organiseerimise, töötajate kvalifikatsiooni jt. tegurite juures.

Ühiskondlikult vajalikud kulud on seega juba oma olemuselt dünaamilised. Tööviljakuse tõus ning põhi- ja käibefondide üha parem kasutamine tagavad töökulude pideva alanemise. Hinnakujundamise praktikas tulebki arvestada tingimusi, mis põhjustavad ühiskondlikult vajalike kulude taseme muutumist. Kulud, mis varem olid majanduslikult põhjendatud ja ühiskondlikult vajalikud, võivad hiljem uutes tingimustes osutada ebamajanduslikeks.

Ühiskondlikult vajalike kulude, väärtuse ja hinna mõisted on lahutamatu seotud ühiskondliku tarbimisväärtuse kategooriaga. Ühiskond tunnustab vaid sellist tööd, mis on kulutatud ühiskonna ja tema liikmete jaoks kasulikule toodangule ning rahuldab nende konkreetseid vajadusi. Kui on toodetud kaupu, mis mingisugustel põhjustel ei osutu vajalikeks, siis ei leia need realiseerimist ja neile kulutatud tööd ei hüvitata hinna kaudu.

Seega sõltuvad ühiskondlikult vajalikud kulud mitte ainult tööviljakuse tasemest, vaid ka elav- ja asjastatud töö jaotamise proportsioonidest erinevate tooteliikide vahel, ehk teiste sõnadega — ühiskondliku tootmise optimaalsest tootmisharulisest ja naturaalsemest struktuurist. On vaja, et üksikute kaupade tootmise maht vastaks ühiskondlikule vajadusele nende kaupade järele.

«Ühiskondlik vajadus, see tähendab tarbimisväärtus ühiskondlikus ulatuses, — see määrabki siin selle osa kogu ühiskondlikust

tööajast, mis langeb erinevatele tootmisaladele. See on aga just seesama seadus, mis avaldub juba üksiku kauba suhtes, ja nimelt: et kauba tarbimisväärtus on tema vahetusväärtuse, seetõttu aga ka tema väärtuse eelduseks.»¹

Ühiskondlikku vajadust tuleb rahuldada olemasolevate tööjõu, materiaalsete ja rahaliste ressursside kõige ratsionaalsema kasutamise juures. Seetõttu on ka ühiskondlikult vajalike kulude probleem vahetult seotud optimaalsete rahvamajandusplaanide väljatöötamisega.

Ühiskondlikult vajalikud töökulud on alati kindlaks määratud antud riigis vastaval arenguetapil saavutatud ühiskondliku tööviljakuse tasemega. Ühiskondliku tööviljakuse tõus, elav- ja asjastatud töö igakülgne kokkuvõtte on selleks reaalseks rahvamajandusliku kokkuvõtte allikaks, mille arvel osutub võimalikuks suurendada nii tarbimist (sealhulgas alandada ka hindu) kui ka akumulatsiooni. Järelikult määrab ühiskondliku tööviljakuse tase kõik ühiskonna majanduslikud võimalused tervikuna, kõik ressursid, mida on võimalik asuda jaotama.

Töökulude ja hindade (ka jaehindade) võimaliku alandamise seisukohalt on oluline ühiskondliku tööviljakuse tõus, elav- ja asjastatud töö kokkuvõtte kõigil tootmisaladel, nii tootmisvahendite kui tarbeesemete tootmisel. Otseselt mõjub tarbimishüvede väärtusele ja hindadele töökulude alanemine ühiskondliku tootmise II alajaotuses, s. o. tarbekaupade ja teenuste tootmisel elanikkonna jaoks. Töö kokkuvõtte tarbeesemete valmistamiseks minevate masinate, tooraine ja materjalide tootmisel (Lenini poolt täpsustatud ühiskondliku tootmise klassifikatsiooni kohaselt kuulub see I B alajaotusse) kandub samuti üle II alajaotusse. Praktiliselt tähendab see seda, et omahinna alanemise alusel võib osutuda võimalikuks alandada ka nende tootmisvahendite hulgihindu, milline ökonoomia kandub siis juba tarbekaupade tootmise omahinda (kus teatavasti materiaalsed tootmiskulud etendavad määravat osa, ulatudes kuni 90%-ni).

I A alajaotuses (tootmisvahendite tootmine teiste tootmisvahendite valmistamiseks) saavutatav ühiskondliku töö kokkuvõtte avaldub lõppkokkuvõttes kapitaalehituse kulude ja põhifondide väärtuse suhtelises alanemises, kapitaalmahutuste efektiivsuse kasvus. Majanduspraktikas kajastuks niisugune kokkuvõtte ehitusmaksumuses ning ehitusmaterjalide, seadmete ja masinate hulgihindade tasemes, selle kaudu aga juba rahvamajanduse tootmisfondide laiendatud taastootmiseks vajaliku akumulatsioonifondi suuruses. Kui töökulude kokkuvõtte arvel I A alajaotuses kujuneb võimalikuks tagada efektiivne laiendatud taastootmine suhteliselt väiksema akumulatsioonifondi alusel, siis on võimalik rahvatulu jaotamisel suunata sellevõrra rohkem vahen-

¹ К. Маркс и Ф. Энгельс. Соч., изд. 2, т. 25, ч. II, с. 186.

deid tarbimisfondi. Tarbimisfondi vahendite kasutamise üheks võimalikuks suunaks on teatavasti ka jaehindade alandamine. Seega luuakse töökulude kokkuhoiuga ühiskondliku tootmise mõlemas alajaotuses potentsiaalsed eeldused jaehindade alandamiseks.

Ühiskondlik tööviljakus seaduspäraselt kasvab, pidevalt hoitakse kokku elav- ja asjastatud tööd. Praktiliselt avaldub see põhi- ja käibefondide paremas kasutamises, toodangu omahinna alandamises, tootmise rentaabluse tõus. Sellele tuleb lisada tootmise ja toodangu realiseerimise mahu järjekindel kasv, mis kõik suurendavad ühiskonna käsutuses olevaid ressursse. Viimase 12 aasta jooksul tõusis tööviljakus NSV Liidu tööstuses 93%, põllumajanduses 85%, ehituses ja raudteetranspordis 2,2 korda; materiaalsete kulude tase alanes enam kui 10% võrra. Järelikult toodangu väärtus suhteliselt (tooteühiku kohta) alanes, saavutati ilmset rahvamajanduslikku kokkuhoidu.

Ühiskondlikult vajalike töökulude vähendamisest tulenevad ka potentsiaalsed eeldused jaehindade alandamiseks. Kas ja millisel määral neid igal konkreetsetel perioodil kasutatakse, see sõltub eeskätt rahvatulu tarbimisfondi jaotamise teiste vormide (palkade tõstmine, ühiskondlike fondide suurendamine, kokkustuhindade tõstmine jm.) osatähtsusest, samuti laiendatud taastootmiseks vajaliku akumulatsioonifondi suuruselt. Kõigi nendeks vajadusteks kasutatavate vahendite allikas on rahvatulu juurdekasv.

Uus majandussüsteem on oluliselt tõstnud konkreetsete kaupade hindade ning nendest sõltuvate väärtuseliste näitajate (kasum, rentaablu, realiseeritav toodang jt.) osa majandusel. Majandusteoorias ja -praktikas püütakse seetõttu sageli leida vastust küsimusele: milline kaup on odavam ja milline kallim? Tarbijad seavad siin esiplaanile kaupade tarbimisväärtusliku külje, püüavad kaupade tarbimisomaduste ja jaehindade võrdlemise teel teha endi suhtes soodsamat valikut. Tootjad ja majandusteadlased üldse hindavad ning võrdlevad hindade taset enamasti toodete omahinna ja nende hinnas sisalduva kasumi vahekorral alusel.

Tänapäeva jooksva planeerimise vajadusi niisugune lähene mine rahuldab. Hinna struktuurist moodustabki põhilise osa kauba omahind, mis on meil ka tegeliku hinnakujundamise baasiks. Probleem seisneb aga selles, et tööstustoodangu omahind sõltub 80% ulatuses, tarbekaupade puhul aga isegi ca 90% ulatuses nende valmistamisel kasutatava tooraine, materjali, kütuse, masinate jt. tootmisvahendite hindadest. Seega tuleb välja, et me otsustame toodete hindade vahetõrgete üle teiste toodete hindade, aga mitte neile kaupadele endile osanevate summaarsete ühiskondlikult vajalike töökulude alusel.

Õigeks kriteeriumiks konkreetsete kaupade hindade taseme ja vahekordade üle otsustamisel saavad olla ikkagi neile kaupadele osanevad ühiskondlikult vajalikud töökulud. Rahvamajanduslikku täielikku töökulu (nii otsest kui ka kaudset) tooteliikide järgi on kaasajal võimalik välja selgitada tööajast koostatava tootmis- harudevahelise tootmise ja tarbimise maatriksbilansi abil. Metodoloogiliselt kuuluvad need arvutused komplitseeritumate hulka.

Kaasajal on juba võimalik teha üldisi järeldusi põhiliste kaubarühmade hindade taseme ja vahekordade kohta. Ettekuju- tuse sellest, kas kaubad on omavahel võrreldes odavamad või kallimad, annab nende osatähtsuse võrdlemine vastavalt 1) jae- käibesse kuuluvatele kaupadele osanevates täielikes töökuludes ja 2) jaekäibe maksumuses.

Kaubakäibe kaubarühmaline struktuur (protsentides)

Kaubarühmad	Osatähtsus	
	Täielike rahvama- janduslike töökulude järgi	Maksumuse järgi tegelikes hindades
I. TOIDUKAUBAD	63,0	57,0
Sealhulgas:		
toidukaubad ilma alkoholsete ja alkoholita jookideta	60,5	46,5
liha ja lihasaadused	16,0	8,3
suhkur ja kondiitritooted jne.	4,0	8,3
II. TÖÖSTUSKAUBAD	37,0	43,0
Sealhulgas:		
rõivad, trikotaaž, jalatsid jne.	22,0	13,0
KOKKU	100,0	100,0

Esitatud võrdlusandmed tuginevad eeskätt tööajast koostatud NSV Liidu 1966. aasta tootmisharudevahelise tootmise ja tarbi- mise bilansi andmetele. Võrdlusest nähtub, et toidukaupade (eriti iga päev massiliselt nõutavate toidukaupade) hinnad on meil ühiskondlikult vajalike summaarsete töökuludega võrreldes kül- laltki madalad, tööstuskaupade hinnad veidi kõrgemad, alkohol- sete jookide hinnad aga küllaltki kõrged.

Hindade ja töökulude selliste vahekordade kujundamisel on omad kindlad põhjused, ka reguleeritakse neid vahekordi rahva- majandusele vajalikus suunas kindlaid finantskanaleid pidi. Toidukaupade töökulude ja jaehindade vahekord tervikuna on

suuresti mõjustatud tänapäeval veel suhteliselt madalast tööviljakuse tasemest põllumajanduses. Sealjuures on tööviljakuse tase kõrgem taimekasvatases, loomakasvatusest saadavast toorainest toodetavad toidu- ja tööstuskaubad eeldavad aga suuremat summaarset töökulu.

Tuleb arvestada, et jaehindades ei kajastu mitte kõik kulud, mida riik teeb põllumajanduslikule tootmisele ja tema toodangu edasisele töötlemisele. Juba väljaspool kokkuostuhindu teeb riik suuri kulutusi maaparandustöödeks, väetisturba varumiseks, põldude lupjamiseks, sordi- ja tõuaretuseks jne., mis on kõik seotud põllumajandusliku tootmisega. Suurte töökulude tõttu loomakasvatases kalkuleeritakse liha- ja piimatööstuses tooraine toodangu omahinda kokkuostuhinnast madalama arvestushinnaga, kusjuures vahe katab riik. Taimekasvatases, vastupidi, võimaldab madalam töökulude tase näha ette mõningate toidukaupade hinnas ka käibemaksu, mistõttu lõplike toodete jaehindade tase on siin suhteliselt kõrgem.

Teatavasti kujutab hind endast kauba väärtuse rahalist väljendusvormi. Väärtuse ja hinna vahelist seost väljendas V. I. Lenin järgmiselt: «Hind on väärtuseeaduse avaldus. Väärtus on hindade seadus, s. o. hinna avaldumise üldistatud väljendus.»¹ Hinna kui majandusliku kategooria olemus on aga määratud tema poolt väljendatavate kaubalis-rahaliste suhete sotsiaalsete raamidega.

Sotsialistliku majandussüsteemi tingimustes kasutab ühiskond hindu teadlikult, plaanipäraselt kogu rahvamajanduse ja kõigi ühiskonnaliikmete kasvavate vajaduste üha täielikuma rahuldamise huvides, ning seda tööviljakuse pideva kasvu ja tootlike jõudude kiiretempolise arendamise alusel. Hinna sotsiaal-majanduslik sisu avaldub ning on üksikasjalikumalt lahtimõtestatav tema funktsioonide kaudu.

Millised on siis hinna funktsioonid sotsialistlikus majanduses ning kuidas tuleb neid mõista uue majandussüsteemi taustal? Hinna kui kaubamajanduse keskse väärtuselise kategooria ja rahvamajanduse arendamise tähtsa majandusliku hoova osa väljendavad kokkuvõtlikult tema kaks põhifunktsiooni:

- 1) kauba väärtuse, töökulude ühiskondliku määra kvantitatiivse väljendamise funktsioon ning
- 2) jaotus- ja stimuleerimisfunktsioon.

Hinna keskseks funktsiooniks sotsialistlikus rahvamajanduses ongi kaupade väärtuse kvantitatiivne väljendamine. Selles funktsioonis kasutatakse hinda toodangule osanevate kulude plaaniliseks arvestamiseks ning taastootmise väärtuseliste proportsioonide kindlaksmääramiseks. Teatavasti on rahalised näitajad kõige üldistavamad. Ainult nende abil saab iseloomustada tootmise

¹ V. I. Lenin. Teosed. 20. kd., lk. 178.

mahtu ettevõtete ning majandusharude kaupa ning rahvamajanduses tervikuna, tööviljakuse tõusu, kulude alandamist ning majandusliku tegevuse teisi tähtsaid külgi.

Hinna esimene funktsioon on vahetult seotud rahvamajanduse planeerimise ja materiaalse stimuleerimise uue süsteemiga, hindade igakülgsest põhjendatusest sõltub suuresti tema efektiivsus. Tuleb ju planeerimisel majanduslikke protsesse kvantitatiivselt mõõta ning väljendada. Samuti on vaja õigesti hinnata tootmise ja ringluse iga lüli (ettevõtte, organisatsiooni, tootmisharu) panust üldistesse töötulemustesse, kõrvutada igal sammul individuaalseid ja ühiskondlikult vajalikke kulusid. Mitte asjata ei seatud majandusreformiga esiplaanile selliseid kinnitatavaid plaaninäitajaid, nagu on seda realiseeritav toodang, kasum ja rentaablus.

Seega eeldab uue majandussüsteemi ette püstitatud eesmärkide saavutamine töökulude piisavalt täpset ühiskondlikku määra. Hind kui kauba väärtuse rahaline väljendus peabki olema selliseks määraks. Sealjuures etendab hind oma osa seda paremini, mida enam ta ühiskondlikult vajalikele töökuludele vastab. Õigesti kehtestatud hind annab kriteeriumi selle kohta, mida mingi konkreetse kauba tootmine, realiseerimine ja ka tarbimine ühiskonnale maksma läheb. See aga annab juba planeerimisel, rahvamajanduse arendamise strateegia väljakujundamisel õige orientiiri optimaalsete plaanivariantide valikuks.

Teaduslik hinnakujundamine peab olema rajatud sotsialismi majandusseaduste toime õigele arvestamisele. Kuivõrd hinnad peavad tuginema ühiskondlikult vajalikele kuludele, siis väärtuseseaduse põhinõude — ekvivalentse vahetuse kohaselt peavad hinnad (P) eelkõige sisaldama ühiskondlikult vajalike kulude kõiki elemente ($c + v + m$):

c — tarbitud tootmisvahendite väärtust, mis on üle kantud toodangule ja tarbitud tootmisvahendite plaanipäraseks asendamiseks samas ulatuses;

v — uut väärtust, mis on loodud materiaalse tootmissfääri töötajate tööga enda jaoks ja jaotatakse töötajate vahel vastavalt nende tööle;

m — lisaproducti, uut väärtust, mis on loodud tööga ühiskonnale ja läheb sotsialistlikuks akumulatsiooniks ning ühiskonna ainelistele ja kultuurilistele vajadustele rahuldamiseks.

Ainult niisugused hinnad vastavad plaanimajanduse nõuetele. Ainult hõlmates kõiki töökulude elemente, võivad hinnad tagada igale normaalselt töötavale ettevõttele tema toodangu omahinna hüvitamise ning vajaliku kasumi saamise. Nad loovad tingimused kaubakoguste ekvivalentseks vahetuseks, mis vastab sotsialistlikule jaotusprintsibile, võimaldavad kõrvutada kulusid töötulemustega ja viia ellu programmilist põhimõtet — saavutada maksimaalseid tulemusi minimaalsete kulutuste juures.

Ka tootmise planeerimise ja materiaalse stimuleerimise uue süsteemi juurdumine kogu NSV Liidu rahvamajanduses eeldas ühiskondlikult vajalikele kuludele tuginevaid hindu. Ainult sellised hinnad võimaldasid ettevõtteid üle viia uutele majandamistingimustele ning tagada igapäevale neist tootmiskulude hüvitamise ja kasumi saamise ulatuses, mis on vajalik fondimaksu tasumiseks, majandusliku stimuleerimise fondide moodustamiseks jm. vajadusteks. Oli igati seaduspärane, et üheks kardinaalsemaks abinõuks NSV Liidu rahvamajanduses läbiviidavas majandusreformis oli 1967. a. hulgihindade reform, mis lõi ökonoomilised eeldused ettevõtete massiliseks üleminekuks uuele majandussüsteemile.

Majandusreformi käigus on tunduvalt tugevnenud kogu hindade süsteemi majanduslik põhjendatus. Nii oli praeguste, 1967. aasta hulgihindade kehtestamise üheks tähtsamaks tulemuseks hindade tunduvalt lähendamine ühiskondlikult vajalikele kuludele. Avaldus see eeskätt selles, et uute hindade taseme planeerimisel tagati kõigi tööstusharude keskmiste tootmiskulude (toodangu omahinna) tingimusteta katmine ning nähti hindades ette kasum ulatuses, mis kindlustab tootmisharu põhi- ja käibefondide normaalse laiendatud taastootmise (rahvamajanduse plaanilistest proportsioonidest lähtudes) põhiliselt selle enda vahendite arvel.

Majandusreformi tulemuseks on ka tootmisharude arendamisega seotud mitmete teiste kulude ulatuslikum lülitamine toodangu uutesse hulgihindadesse. Mitmete hankivate tööstusharude toodangu (toornafta, looduslik gaas jm.) hindades sisalduvad nüüd haru arendamisega seotud geoloogiliste uurimistööde kulud (hinda lülitati eraldised nende kulude katteks), metsamajanduse kulud kaetakse metsatööstuse toodangu hulgihindade kaudu (kännuraha ümarpuidu hinnas tõusis 2,3 korda).

Seega kajastavad uued hulgihinnad tunduvalt täielikumalt kõiki kulutusi, mida ühiskond peab tegema antud toodangu saamiseks ning seda nii jooksvate tootmiskulude hüvitamise kui ka vastava tootmisharu arendamiseks tehtavate kapitaalkulude näol.

Siinkohal tuleks rõhutada hulgihindade ühiskondlikult vajalikele kuludele lähendamise olulist rakenduslikku tähendust. Rahvamajanduse planeerimisel, majanduslike ülesannete lahendamisel tuleb hulgaliselt läbi viia väga mitmesuguseid (tootmisülesannete jaotamise, tootmise spetsialiseerimise, kapitaalmahutuste, ettevõtete paigutuse, projektlahenduste, uue tehnika jne.) majandusliku efektiivsuse arvutusi. Sellised arvutused saavad olla õiged ja suunata meid optimaalsete lahendusvariantide valikule vaid siis, kui arvutuse lähteandmed on tõepärased. Eelkõige peavad kõikvõimalike seadmete, masinate, toorainete, materjalide ja kütuseliikide hinnad andma õige orientiiri selle kohta, mis nende tootmisvahendite tootmine ja kasutamine rahvamajandusele tervikuna

maksma läheb. Praegused hulgihinnad kujutavadki endast senisest tunduvalt õigemalt kriteeriumi taoliste otsuste langetamisel.

Arvestusliku funktsiooni kõrval täidavad hinnad ka jaotus- ja stimuleerimisfunktsiooni. Jaotusfunktsiooni abil reguleerib riik erinevate tooteliikide tootmise rentaablust ning mõjutab seega aktiivselt ühiskondliku produkti ja rahvatulu jaotust. Hinna stimuleerivat funktsiooni kasutab ühiskond vahendina, mis soodustab progressiivseid struktuurinihkeid materiaalsete hüvede tootmise ja tarbimise valdkonnas.

Hinna jaotus- ja stimuleerimisfunktsiooni on võimalik täita hinna väärtusest kõrvalekaldumise tulemusena. See viib hinna ja väärtuse suuruse mittevastavusele, milline võimalus K. Marksi väljendi kohaselt «... peitub juba hinna vormis eneses».¹ Seega jaotatakse rahvamajanduses loodud puhastulu hinna abil tootmisalade vahel ümber. Nii näiteks on gaasi hind (lähtudes kütteväärtusest) orienteeritud kivisöe hinna tasemele, kuigi gaasi väärtus on söe omast mitu korda madalam. Seetõttu moodustab söe hinnas kasum 9%, gaasi hinnas aga peaaegu 50% omahinna suhtes. Gaasi hind hõlmab rendimaksud (fikseeritud maksed) ja käibemaksu. Sama tuleb öelda ka nafta ja naftasaaduste hindade kohta. Seega on gaasi ja nafta hindade kaudu realiseeritav suur puhastulu tema ümberjaotamise ilmne tulemus.

Sotsialistlikus majanduses toimub hindade häälbimine ühiskondlikult vajalikest kuludest plaanipäraselt. Selleks määrab ühiskond kindlaks eri tooteliikide hindade teatavad vahekorrad. Siit järeldubki, et hindade kujundamise õigsuse kriteeriumiks ei ole ainult hindade vastavus ühiskondlikult vajalikele kuludele.

Hinnad peavad samuti kajastama mitmeid majanduslikult põhjendatud väärtuselisi vahekordi, aitama aktiivselt ellu viia Nõukogude hinnapoliitikat kindlate rahvamajanduslike eesmärkide saavutamiseks. Eeltoodud näide eri kütuseliikide hindade kohta iseloomustab samuti analoogiliste ja vastastikku asendatavate tooteliikide hindade vahekorda. Kui näiteks kivisöe, küttemasuudi ja gaasi hinnad kehtestataks ainult nende kütuseliikide tootmis- kuludest lähtudes, siis oleks süsi masuudist ja gaasist (tingkütuse üleviiduna) mitu korda kallim. Selliste hindade korral püüaksid kõik ettevõtted kasutada vaid kõige odavamat kütust — gaasi ja masuuti, ning öelda ära kivisöest. Rahvamajanduslikust seisukohast ei oleks see otstarbekas.

Väga tähtsad on hinnakujundamisel ka vahekorrad uute ja vanade toodete hindade, tehniliselt progressiivsete ja kvaliteetsemate toodete ning tavaliste toodete hindade, vastastikku asendatavate kaupade hindade vahel jne. Kõik need teenivad tootmise efektiivsuse huve, peavad stimuleerima selle tõusu tema mitmekülgses avaldumisvormides.

¹ К. Маркс. Сочинения, т. 23, с. 112.

Lisaks eespool käsitletud funktsioonidele täidavad hinnad sotsialistlikus ühiskonnas tähtsaid sotsiaalseid ülesandeid. Nõukogude riik kasutab hindu teadlikult ka sotsiaalsete protsesside mõjustamiseks, ühiskonna sotsiaalse arengu suunamiseks. Eriti aktuaalseks on muutunud hinnakujundamise sotsiaalne aspekt seoses majandusreformiga ning sellest tulenevate probleemide lahendamisega. Konkreetsete hindade taseme ja nende vahetõrgete kindlaksmääramisel tuleb pidada silmas vägagi mitmesuguseid sotsiaalseid motive, mida Nõukogude riik arvestab tööstustoodangu hulgihindade, põllumajandussaaduste kokkuostuhindade ning eriti tarbekaupade jaehindade kujundamisel.

ОБ ОБЩЕСТВЕННО НЕОБХОДИМЫХ ЗАТРАТАХ ТРУДА И ФУНКЦИЯХ ЦЕН В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Х. Мьюр

Резюме

В статье рассматриваются вопросы образования общественно необходимых затрат в современных условиях, закономерности их движения и проблемы проявления функций цен при новой системе планирования и материального стимулирования.

Категория общественно необходимых затрат рассматривается в неразрывной связи с категорией общественной потребительной стоимости, указывается, что обществом признается только труд, затраченный на производство продукции, удовлетворяющей конкретные потребности общества и его членов. Таким образом, проблема общественно необходимых затрат связана с оптимальными натурально-вещественными и стоимостными пропорциями в народном хозяйстве.

В связи с закономерным повышением производительности общественного труда уровень общественно необходимых затрат постепенно снизится. При этом на уровень трудовых затрат и цен (в том числе и розничных цен) на конечную продукцию влияет экономия, достигнутая на обоих подразделениях общественного производства. Результаты труда на I Б подразделении передаются во II подразделение посредством стоимости средств производства для производства предметов потребления. Экономия на I А подразделении отражается в конечном итоге в необходимом размере фонда накопления, а следовательно, и в распределении национального дохода в фонды потребления и накопления.

В новых условиях планирования и материального стимулирования значительно повысился всеобщий интерес к ценам и связанным с ними стоимостным показателям (прибыли, рентабельности, объему реализации и др.). На всех уровнях хозяйственного руководства уделяется значительно больше внимания сравнительной экономической оценке отдельных видов орудий труда, объектов труда и готовой продукции. Уровень цен на конкретные виды товаров можно обоснованно оценить лишь на базе их народнохозяйственной трудоемкости. В статье рассматривается роль отдельных групп потребительских товаров в товарообороте как по полной трудоемкости, так и по стоимости, указываются причины и финансовые каналы регулирования этих соотношений.

Далее анализируются функции цен на фоне новой системы хозяйствования. Первая учетная функция цены непосредственно связана с развитием

экономической реформы вглубь. Чем в большей мере цены соответствуют общественно необходимым затратам, тем лучше содействуют они осуществлению эквивалентного обмена и полного хозрасчета в новых условиях. В результате реформы оптовых цен 1967 г. цены значительно приблизились к общественно необходимым затратам и служат теперь более действенным критерием для решения различных проблем планирования.

Функция распределения и стимулирования реализуется через сознательное отклонение цены от стоимости товаров для достижения определенных народнохозяйственных целей. В новых условиях приобретают особое значение соотношения цен на новые и старые виды продукции, на технически прогрессивные, более качественные и обыкновенные товары, на взаимозаменяемые виды продукции и т. д. Все они призваны содействовать повышению эффективности производства в разных формах ее проявления. Советское государство использует цены и для сознательного направления социальных процессов.